

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI



MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

AHLAK GELİŞİMİ

ANKARA 2007

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşılabilirler.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. AHLAK GELİŞİMİ	3
1.1. Tanımı ve Önemi	3
1.2. Ahlak Gelişimi ile İlgili Kavramlar	4
1.2.1. Törel Davranış	4
1.2.2. Bencilik	5
1.2.3. Öykünme	6
1.2.4. Vicdan	7
1.2.5. Özgecilik	8
1.3. Piaget'e Göre Ahlak Gelişimi	9
1.3.1. Duygusal Devrim Dönemi	10
1.3.2. Benmerkezcil Dönem	10
1.3.3. Başlangıç Hâlinde İş Birliği Dönemi	11
1.3.4. Gerçek İş Birliği Dönemi	12
1.4. Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı	13
1.4.1. Gelenek Öncesi Dönem	14
1.4.2. Geleneksel Dönem	14
1.4.3. Gelenek Sonrası Dönem	15
1.5. Ahlak Gelişiminin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi	18
UYGULAMA FAALİYETİ	19
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	23
ÖĞRENME FAALİYETİ -2	25
2. Ahlak Gelişimine Uygun Etkinlikler	25
2.1. Ahlak Gelişimine Uygun Etkinlikler	25
2.2. Ahlak Gelişimine Uygun Araç-Gereçler	28
2.3. Ahlak Gelişimine Uygun Etkinlik Planlama	28
UYGULAMA FAALİYETİ	30
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	32
MODÜL DEĞERLENDİRME	33
CEVAP ANAHTARLARI	38
ÖNERİLEN KAYNAKLAR	38
KAYNAKÇA	39

AÇIKLAMALAR

KOD	141EO0008
ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocuklukta Öğretmen Yardımcısı
MODÜLÜN ADI	Ahlak Gelişimi
MODÜLÜN TANIMI	Çocukların ahlak gelişimi özelliklerini tanıtan ve bu yaş grubu çocuklarının ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinlik seçmeyi ve araç-gereç hazırlamayı içeren öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Birey gelişimi modülünü başarmış olmak
YETERLİLİK	Ahlak gelişimine uygun etkinlik hazırlamak
MODÜLÜN AMACI	<p>Genel Amaç</p> <p>Uygun ortam sağlandığında bireyin ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz.</p> <p>Amaçlar</p> <ol style="list-style-type: none">1. Uygun ortam sağlandığında bireyin ahlak gelişimine uygun etkinlik seçebileceksiniz.2. Uygun ortam sağlandığında bireyin ahlak gelişim özelliklerine uygun araç-gereç hazırlayabileceksiniz.

EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIM	<p>Ortam : Sınıf, Erken Çocukluk Eğitim Kurumları, Özel Eğitim Kurumları, Rehberlik Araştırma Merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları...</p> <p>Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano, tepegöz, asetat, CD, VCD, bilgisayar donanımları, VCD, DVD, televizyon,...</p>
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	<p>Modülde yer alan her bir öğrenme faaliyetinden sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgileri ölçerek kendinizi değerlendirebileceksiniz.</p> <p>Öğretmen tarafından modül sonunda kazandığınız bilgi ve becerileri değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçme araçları uygulanacaktır.</p>

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Çocuk gelişimi ve eğitiminde, erken çocukluk eğitimi ve özel eğitim önemli bir yer tutar. İlk yıllar, çocuk gelişiminin hızlı olduğu kritik yıllardır. Bu erken gelişim yıllarında temeli atılan gelişimlerden biri de ahlak gelişimidir.

Ahlak gelişimi; bireyin toplumun değer yargılarını kazanarak içinde bulunduğu çevreye uyumunu, kendi ilke ve değer yargılarını oluşturmasını amaçlar. Bu değerler sistemini bireyi dönemler içinde geliştirmektedir. Bilişsel gelişim ile ahlak gelişim dönemlerinin özellikleri birbirine paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki çocukların bilişsel gelişimleri arttıkça buna paralel olarak ahlak gelişimi de ilerlemektedir.

Okul öncesi eğitim kurumları yakından incelendiğinde ahlak gelişimini desteklemeye ilişkin bilgiye gereksinim duyulmaktadır. Çocukların kişiliklerinin hızla şekillendiği bu kritik dönemde içinde buldukları doğa kuralları ve toplum yaşamının inceliklerini, kendilerinin olduğu kadar diğer bireylerin de çıkarları, hak ve özgürlükleri doğrultusunda öğrenmelerine yardımcı olmaktadır. Çocuğun karşılaştığı insanlar ve durumlar karşısında nasıl davranacağını büyük ölçüde çocuğa sağlanan sosyal öğrenme yaşantıları ve örnek olarak gördüğü modeller ahlak gelişiminde etkili olur. Toplumun mutluluğu, toplumda adalet ve eşitliğin sağlanması, toplumun her kesiminde ahlak kuralları ve ahlak eğitimi kişilere kazandırılmalıdır.

Bu modülde çocukların ahlak gelişimi özelliklerini öğrenerek çocukların bu alandaki gelişimlerine etkili olarak yardım edebileceksiniz. Ahlak gelişimiyle ilgili verilen örnek etkinlik ve araç gereç rehberliğinde, siz de uygun etkinlik seçerek, yaratıcılığınızı kullanarak, özgün araç gereç hazırlayabilmek için yeni bilgi ve beceriler kazanacaksınız.



ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında bireyin ahlak gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Ø Kaynaklardan ahlak gelişimin tanımı, önemi, ahlak gelişimi ile ilgili kavramları, Piaget'e ve Kohlberg'in ahlak gelişimi ile ilgili kuram ve dönemlerini araştırarak bilgi toplayınız, rapor haline getirip sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
- Ø Erken çocukluk kurumlarında ahlak gelişimini destekleyici etkinlikleri (dramatizasyon, hikâye tamamlama oyun vb.) gözlemleyiniz ve fotoğraflarını çekerek dosyalayınız. Sınıfta arkadaşlarınızla bu bilgileri sunarak paylaşınız.

1. AHLAK GELİŞİMİ

1.1. Tanımı ve Önemi

Ahlak gelişimi, bireyin toplumun değer yargılarını benimseyerek içinde bulunduğu çevreye uyumunu ve kendi ilke ve değer yargılarını oluşturmasını amaçlayan bir süreç olarak tanımlanır. Ahlak gelişimi, topluma nasıl davranılması gerektiğinin farkında olmaktır.

Bireyin doğuştan getirdiği gizli güçlerin etkisi ile toplumda var olan iyi-kötü ya da doğru-yanlış kavramlarının inanç, huy, tutum, alışkanlık, adet, gelenek, görenek gibi manevi değerleri oluşturan değerlerin tümüdür.

Ahlak gelişimi; toplumun tüm değerlerine olduğu gibi uyma değil, topluma etkin bir uyum sağlamak için kendi değerler sistemini oluşturma sürecidir. Birlikte yaşadığımız insanlara karşı görevlerimizi, sorumluluklarımızı öğrenmek ahlaki gelişimin bir parçasıdır. Ahlak gelişiminin birincil hedefi, bireyin evrensel ilkeler, yanlış-doğru, hak ve adalet kavramları doğrultusunda kendi doğrularını ve ilkelerini geliştirmesidir.

Ahlak gelişimi; bireyin küçük yaşlardan başlayarak toplum tarafından beğenilen, kabul edilen doğru davranışları yapmasıdır. Çevreden gelen tepkilerle belirlenen davranışlara ilişkin izlenim ve bilgiler ahlaki davranışlara ve ahlak kurallarına temel olur.

İnsanlar, ahlak kurallarını bilmesine karşın bu kurallara uymakta güçlük çeker. O hâlde çocukların ahlak gelişiminde dikkat edilecek en önemli nokta, çocuklara çocuk yaştan başlayarak ahlak kurallarına inanmaları, bunlara karşı olumlu bir tavır geliştirmeleri ve bunları uygulama alışkanlığını kazanmaları gerekir. Her toplumun kendine özgü ahlak kuralları vardır. Her birey, küçük yaştan başlayarak içinde büyüdüğü toplumun ahlak kurallarına göre iyi ve doğru sayılan davranışları yapmamayı öğrenir.

Çocuk bunu anne, baba ve yakın çevresiyle olan ilişkilerinden öğrenir. Çocuğa öncelikle iyi davranışın neden iyi, kötü davranışın da neden kötü olduğu açıklanmalıdır. Bundan sonra iyi ahlaklı birey olarak yetişmesini beklemek doğru olur. Çocuk büyüdükçe, diğer bireylerin duygularını ve toplum kurallarını anlama yeteneği artar.

En üstün ahlak kuralları evrenseldir. Yani din, ırk, ülke farkı tanımazlar; sevgi, yardımlaşma, doğruluk, dürüstlük, insan severlik, acıma vb. duygular her toplumda geçerlidir.

Her bireyin, kendi toplumunun kurallarına ve evrensel değerlere uygun yetiştirilmesi gerekir. Ahlak gelişiminin en üst düzeyi ise kendi toplum kurallarına ve evrensel değerlere uygun, bağımsız olarak doğru karar vermektir.



Fotoğraf 1 : Çocuk, toplumun çekirdeğidir

1.2. Ahlak Gelişimi ile İlgili Kavramlar

Ahlak gelişimini daha iyi anlayabilmek için konuyla ilgili kavramları inceleyeceğiz. Kavramlar sırasıyla törel davranış, bencillik, öykünmecilik, vicdan, özgeciktir.

1.2.1. Törel Davranış

Törel davranış, toplumun töresine uygun davranıştır. Her toplumun yerleşik ahlak, inanç, gelenek ve göreneklere vardır. Söz gelimi evlenme töreni toplumsal ilkelere ve kurallara uygun yapılırken aynı zamanda töreye uygun, başka bir deyişle inançlara, ahlaka, geleneklere ve göreneklere de uygun olması istenir. Toplumsal davranışın değeri, özelliği, töreye uygun olması orantısında yükselir.

Kişilik gelişimi, bireyin isteğine bağlıdır. Birey, kendisini ne kadar çok geliştirmişse kişilik de o oranda sağlam olur. Çünkü bireyin güdülerine “dur” deyip, onu belirli doğrultulara yöneltecek olan bireyin kendini geliştirme isteğidir. Bireyi çeşitli şekillerde davranışa yönelten fizyolojik ve toplumsal güdüler, bireyin gelişmesiyle birlikte belli bir düzene girer. Böylece kişilik, törel davranışların kişide yerleşik hâle gelmesi olarak kabul edilir.

Ahlak, toplum içinde bireylerin iyiye ve kötüye aynı anda doğruya ve yanlışla ilişkin davranış biçimleri ve kurallardır. Ahlak, toplum üyelerinin davranışlarının hangilerinin kötü hangilerinin iyi olduğunu gösterir. Törel gelişim, bireyin toplumsal gelişimi ile ilgilidir ve onun bir uzantısıdır.

Törel davranışla ilgili olarak toplumdan topluma iyi-kötü, doğru-yanlış gibi değer yargıları değişebilir. Ahlak, toplumdaki bireyleri uymak zorunda bırakır. Bireyler de bu doğrultuda davranışlarını düzenlerler. Törel gelişim içinde, davranışların toplumun uygun göreceği bir biçimde düzenlenmesi de yer alır.

Çocuklar, törel davranışlara doğuştan sahip değildir. Daha çok öğrenerek, yaşayarak, uygulayarak benimserler. Çocuk doğuştan ne iyi, ne de kötüdür. Onun nasıl bir birey olacağı doğumdan sonraki yaşantılarıyla ilgilidir.

İnsan, yaratılışı gereği iyiye yöneliktir. Çocuğun içten gelen istekleri incelendiğinde “sevgi” ve “iş birliği yapmak” yönünde olduğu görülür.

Çocuğun daha sonraki yaşamındaki olumlu ya da olumsuz etkiler, törel davranışlarının değişmesine yol açar.

1.2.2. Bencillik

Bencil'i yalnız kendi çıkarlarını düşünen, kendi çıkarlarını herkesinkinden üstün tutan birey diye tanımlayabiliriz.

Bencillik ise başkalarını umursamadan bireyin bütün eylem ve işlerinin kendi yararına, çıkarına yönelik olması, bu tutumun yaşam tarzı hâline getirmesidir. Temel gelişimde bencil davranışlar aşamasında olan insan, sadece kendi çıkarlarını düşünür.

Bencil davranışlar en çok 3-6 yaşlarda görülür. Daha önceki yaşlar, töre dışı davranışlar dönemidir ve bu dönem ilk üç yılı içine alır. Bu çağda çocuk, iyilik ve kötülük düşüncesine sahip değildir. Yalancılığın ve hırsızlığın kötü bir şey olduğunu bilmez. Yalanlar, hayal dünyasının zenginliğinden; hırsızlık henüz mülkiyet kavramı gelişmediğinden meydana gelir.

Bencil davranışlar aşamasındaki çocuk, kendini dünyanın merkezi gibi görür. Her şeyin kendi istekleri doğrultusunda olmasını ister. Bu nedenle bu dönem **“benmerkezcilik” dönemi** olarak adlandırılır. Benmerkezci çocuk; kendini analiz etmek, kendi hakkında düşünmek istemez. Düşünce ve kurgu olan şeyler bile çocuk tarafından maddi gerçekler gibi algılanır. Örneğin kendisine çikolata, kola, cips gibi sevdiği şeyleri veren kişileri, vermeyenden çok sever. Zihinsel yapı tam gelişmediğinden çocuk bu dönemde daha çok duygularının etkisi altındadır. Bazen başkalarını da düşünür gibi olur. Ama yine de dolaylı olarak kendisini düşünür. Bencillik, vicdan ve törel duyguların oluşmasını güçleştirir. Çocuk, bu duyguları ancak çevresindekilerin davranışlarını gözleyerek öğrenir. Bencillik davranışının sonunda çocuk ne gibi tehlikelerin ve cezanın gelebileceğini tahmin eder. Bencil davranışı yapan birey için bunlar pek umursanacak gibi değilse kaçınmanın yolunu biliyorsa, bencil eylemlerine devam eder. Çocukların okula başlama döneminde bu aşamadan geçmiş olması gerekir.

Çocuk bu dönemde kuralların bilincindedir, ama doğasını kavrayamaz. Bu dönemde çocuk arkadaş arar. Ancak her çocuk arkadaşla birlikte kendi oyununu oynar. Kazanmak, birinci olmak düşüncesi henüz gelişmemiştir.

1.2.3. Öykünme

Öykünme; taklit etme, bireyin başkalarının davranışlarını kendine model alarak benimseyip, yinelemesidir. Bağımlılık, boyun eğmek, itaat etmek için başkasının davranışına olduğu gibi hiç bozmadan uymaktır. Öykünme, çoğunlukla beğenilen takdir gören davranışları yapanlara benzemek için yapılırken; uyma, etki yapanlarla iyi anlaşmak için yapılır.

Törel gelişimin öykünmecilik aşamasında olan birey, ne yapması gerektiğini kendi içinde ölçüp tartmadan, kendine kolay geldiği ya da kınanmaktan korktuğu için başkalarının yaptığını yaparak rahat eder. Bu durum toplumsal öğrenme kuramıyla da açıklanabilir. Bu kurama göre çocukların, yetişkinlerin ahlak normlarını öncelikle gözlemledikleri davranışları, kuralları, değerleri dereceli bir taklit etme süreciyle kazandıkları ileri sürülür.



Fotoğraf 2 : Çocuklar ailenin aynasıdır

Kısacası, öykünme, toplumsal bir öğrenme sürecidir. Birey, öykünmeyle topluma uygun birçok davranışı öğrenir. Öykünmeciliğin olumsuz yönü ise bireyin bu yolu tek öğrenme yolu olarak görmesinin sonucu olarak, kendisine özgü davranma bağımsızlığını yitirmesidir.

1.2.4. Vicdan

Vicdan; insanın davranışlarının iyiliğini, kötülüğünü, doğruluğunu, yanlışlığını, haklılığını haksızlığını içsel olarak yargılama gücü olarak tanımlanır. Çocuğun kendisini kontrol edebilmesiyle ilgilidir.

Vicdan, bireyin davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya yönelten, kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güçtür. Bu güçle birey, davranışları konusunda bir karara varır. Birey bu karara göre kendisini ödüllendirir ya da cezalandırır.

Temelde çocuk, öğrendiği sınırları ve kısıtlamaları benimseyerek toplumsal kurallar karşısında belirli tavırlar elde eder. Bazı çocuklar, büyüdükçe topluma aykırı davranışlar gerçekleştirirler. Örneğin: suç işlerler, bazı çocuklar da aşırı vicdanlı olup, genellikle büyüdüklerinde fazla duyarlı, özverili, duygusallık nedeniyle psikologlardan en çok yardım alan kişiler olurlar. Çok utangaç, çekingen, güvensiz, yaptıkları her şeyde çevreye zarar vereceklerinden korkan bu aşırı vicdanlı bireylerdir.

Dikkat etmemiz gereken şey, çocukları evde ya da okulda her iki yönde de aşırılıklar içinde yetiştirmemektir.

Vicdanlılık; duygusal ve ussal(akıl) vicdan olmak üzere ikiye ayrılır. Duygusal vicdanlılık aşamasında insan davranışlarını duygusal inançlarıyla yargılar. 10 yaşından ergenliğe kadar bu dönem sürer. Zihinsel yetenekler tam anlamıyla gelişmediği için çocuk duygularının etkisindedir. Hoşlanma ilkesi çocuk üzerinde henüz varlığını sürdürmektedir. Bu dönemde çocuk, kendisinden yapması istenen davranış kurallarını öğrenir ve bunlara sıkıca bağlanır. Bağlanılan bu davranış kurallarının bazısı çocuk tarafından benimsenir. Örneğin çok sevdiği bir kişinin aile bireyleri, arkadaş, sanatçı vb. hareketini yapmak zamanla bu hareketin bağımsız olarak yapılması ile sonuçlanır. Bir süre sonra davranışın yapılmasında rol oynayan “önemli kişi” unutulur, yalnızca bu davranış kalır. Çocuk, henüz davranışların nedenlerine incek gücü gösteremez. Bu nedenle yargıları kutsaldır.

Bilimsel tutuma sahip olmayan birçok yetişkin bu basamakta kalır. Bu yetişkinler nabza göre şerbet vermekten hoşlanırlar. Her davranışlarında duygularının etkisi vardır. Fen ve doğa deneyleriyle başlayarak tartışma yöntemiyle çocuklara yavaş yavaş bilimsel düşünebilme gücü kazandırıldıkça çocuk bu basamakta kalmaz, kurtulur.

Ussal vicdanlılık aşamasına geçen insan, davranışlarını ussal inançlarıyla yargılar. Duygusal vicdanlılıktan ussal vicdanlığa geçen birey, törel ilke ve kuralları ussunun(akılının) süzgecinden geçirerek ve sorgulayarak uygular. Bu aşamada insan, törel ilke ve kuralların yerine,zamanına,duruma ve uygulanan bireye göre değiştirilip, geliştirilerek uygulanabileceğinin bilincine varır.

1.2.5. Özgecilik

İnsanın kendisinden önce başkalarının iyiliğini, yararını düşünüp yardımcı olmasıdır. Başkalarından karşılık beklemeden iyiliğine koşmak ve bu davranışları yaparken, bunun başkalarına zarar verip vermeyeceğini, onları üzüp üzmeyeceğini düşünmektir. Törel gelişimin ulaşabileceği en son aşamadır.



Fotoğraf 3 : Ana babaların duygu ile davranış arasında ayırım yapabilmesi önemli ve gereklidir. Çünkü çocuklar davranışlarını kontrol etmeyi öğrenebilirler, fakat duygularını asla!

Bu dönemdeki çocuklar, duruma göre esnek hareket edebilme yeteneğini kazanırlar. Özgeci birey, başkaları ile sürekli empati içindedir. Karşılaşılan olaylar, kişiler karşısında ussal vicdanına dayanarak davranır. Özgecilik duygusu, kişinin başkalarının iyiliği için çalıştığının belirtisidir. Bu duygu sevginin bir parçasıdır. Bireylerin bencillikten kurtulması, törel duyguların geliştiğini gösterir. Çocuk bencillikten kurtuldukça “özgeci” olmaya başlar. Bu yaştaki, çocuk dünyada başkalarının varlığını, onların da kendisi gibi bir birey olduğunu kabul eder. Buna karşın çocukta yine de bencillik vardır.

Çocuk ancak 9-10 yaşlarına ulaştıktan sonra kendi kendini eleştirebilecek bir olgunluk düzeyine ulaşır. Bundan sonra özgecilik duygusu daha da gelişmeye başlar. Özgecilik duygusuna sahip olan bireyde anlayış, sempati, incelik, özveri ve yardım duygusu bir arada bulunur.

Özgeci birey, törel davranışlarını katı kurallardan kurtararak kendini başkalarının yararına olan amaçlara yönelir. Böylece birey, yaşamındaki engelleri özgeci bir tutumla kaldırmaya çalışır.

Bireyin ahlak gelişimi belli aşamalar izler. Bu aşamalar bireyin bireysel gelişiminden bağımsız değil, ona paraleldir. Bu bölümde Piaget ve Kohlberg’in ahlak gelişimine ilişkin görüşleri açıklanacaktır.

Ø Etkinlik 1 : Kart Eşleştirme

Öğrenilenlerin gözden geçirilmesi, netleştirilmesi ya da kalıcılığının artırılması gibi amaçlarla uygulanır. Sınıf ikiye ayrılır. Birinci gruptaki öğrenciler, ahlak gelişimi ile ilgili kavramlar içeren soruları yazarlar. 2. grup ise kavramların açıklamalarını yazar. Kartlar gruplar arasında değiştirilir. Öğrencilere, kendilerine gelen kartlarla ilgili hazırlık yapmaları için belli bir süre tanınır. Öğrenciler, sınıfın içinde dolaşarak ve karşılaştıklarıyla konuşarak ellerindeki kartın eşini ararlar. Kartlarını eşleştirenler bunun gerekçelerini hazırlarlar. Kart numaraları rastgele söylenir ve numarası söylenenler kendi kartlarının içeriği ve hazırladıkları gerekçeleri sınıfa sunarlar.

1.3. Piaget'e Göre Ahlak Gelişimi



Fotoğraf 4 : Piaget, çocukların ahlak gelişimi konusunda çalışan ilk araştırmacıdır

Piaget, çocukların ahlak gelişimi konusunda çalışan ilk araştırmacıdır. J.Piaget; ahlak gelişiminin, bilişsel gelişime paralel olarak geliştiğini ve belli bir sıra izleyen dönemler içinde ortaya çıktığını söylemektedir. Yaşı ne olursa olsun her bireyin bilişsel gelişimin en son basamaklarına kadar ulaşabilmesi beklenmemelidir. Biyolojik olgunlaşma ile öğrenme yaşantıları birlikte, bilişsel gelişimde ulaşabilecek düzey üzerinde belirleyici olmaktadır. Aynı durum ahlak gelişimi için de söz konusudur. Piaget'e göre çocukların doğru ve yanlışla ilişkin yargıları ve kuralları yorumlama biçimleri yaşlara göre değişiklikler göstermektedir.

Piaget ,çocukların ahlak gelişimini incelerken çocukların 6 yaşına kadar oyun kuralları olmadığını, oyunları diğer çocuklardan öğrendikleri gibi oynadıklarını, ancak 2-6 yaş arasında çocuklar bazı kuralları fark etmeye başlayarak ne anlama geldiğini ya da ne amaçla konduklarını bilmeden bu kurallara uygun davranışları taklit ettiklerini belirtmiştir.

6 yaştan sonra çocuklar, kuralları izlemede ya da uymada tutarsızlık gösterse bile kuralların ne anlama geldiğini kavramaya başlamışlar. Bu yaşlarda çocuklar, kuralların değiştirilemez olduğuna inanmakta ve hiç sorgulamadan bu kurallara uygun davranmaktadırlar.

Piaget'e göre 10 yaşlarına kadar çocuklar oyunlar dışında kurallara uyarlar. Fakat kuralları koyan kişiler olmadığı zamanlarda bu kurallara uymayabilirler. Örneğin çikolata yemesi yasaklanan bir çocuk, annesi ya da babası yokken çikolata yiyebilir.

Piaget, 0-6 yaş döneminde çocuklarda kural kavramı olmadığından “Bu dönemde ahlak söz konusu değildir” demektedir. Bu nedenle ahlak gelişimi, bilişsel gelişim aşamalarından olan işlem öncesinden, somut işlemler dönemine geçtiği 6 yaşına kadar başlamaz.

Piaget, çocukların oyunlarındaki kurallara uyma davranışını aşağıdaki şekilde incelemiştir:

- Ø Devrim dönemi (0-2 yaş grubu)
- Ø Duygusal Ben-merkezcil dönem (2-7 yaş)
- Ø Başlangıç halinde işbirliği dönemi(7-11 yaş)
- Ø Gerçek işbirliği dönemi(11 yaşın üzeri)

1.3.1. Duygusal Devrim Dönemi

Bu dönem, motor ve bilişsel özellikleri kapsar. Piaget yaşamın ilk iki yılını incelemiş; zekânın bu dönemde kökenlerinin ortaya çıktığını, doğumda sadece refleks hareketleri başaran bebeğin, ikinci yılın başında konuşmaya başladığını, sembolik düşünceler gibi zihinsel işlevler geliştirdiğini belirtmiştir. Çocuk, belli aşamalara ulaşabilmek için yeni davranışlar ve araçlar geliştirebilmektedir. Bu dönem, çocuğun uyarıcıları etkin bir şekilde özümlemesi, düzenlenmesi ve uyum sağlaması yolu ile çocuğun zihinsel gelişim sürecinde değişiklikleri sağlar.

Sosyal yaşantıların, çocuğun bu aşamaları geçirmesinde büyük etkisi vardır. Çocuklar ilk yaşlarda anne-babaların emir verdiklerini, davranış kurallarını öğretmede ısrarcı olduklarını öğrenirler ve kurallara uydukları zaman mutlu olacaklarını anlarlar. Ancak bu kurallar, çocukların kendi bakış açılarından söz etmelerini ve ahlaki konularda farklı düşünceleri benimsemelerine engel olur.

Kısaca çocuklar kuralların farkındadır, ancak ne amaçla ya da kuralları neden izlemek gerektiğini anlamazlar.

1.3.2. Benmerkezcil Dönem

Çocuk, artık bu dönemde sistemleşmiş kuralları anlamaya başlar. Yine de daha çok kendi koyduğu kurallara uyar. Kazanmak için uğraşmaz. Ona göre kurallar, yetişkinler ve Tanrı tarafından konulmuştur. Kurallar kutsal olarak kabul edilir. Küçük değişiklikler, kuralları çiğneme olarak algılanır. Piaget, bu dönemi “bağımlılık evresi” diye adlandırmaktadır.

Piaget’ye göre çocuklar, 2-7 yaş arası çocuklar, kendinden büyük çocukları gözler; ne anlama geldiğinin farkına varmadan kurallara uygun davranışları da taklit eder. Bu konuda tam bir bilgisi olmasa da kuralları çiğnemez. Ancak oyunu, sosyal bir etkinlik olarak algılamaz. Bu aşamada çocuklar birbirleriyle ortak gibi görünse de her biri kendi oyununu oynar. Eğer çocuğun oyun arkadaşı bir yetişkinse oyunun sonunda çocuk oyunun nasıl olduğundan ya da kazanmanın ne demek olduğundan habersiz: “Kim kazandı?” diye sorabilir.

Sonuç olarak bu dönemde engelleyici ahlak kurallarının anlamı kavranmadan yüzeysel olarak algılandıkları, ahlakî gerçeklik özellikleri ile belirlenen evredir.



Fotoğraf 5 : Çocuklar kendinden büyük çocukları gözler ve taklit eder

1.3.3. Başlangıç Hâlinde İş Birliği Dönemi

Çocuklar, bu dönemde oyunun sadece hareket zevklerinden, üzerinde anlaşılmiş konulara göre yarışma zevkine geçerler. Kurallar, karşılıklı ilişkiler içinde sürekli rekabet ortamı oluştururlar. Bu dönemde benmerkezli aşamanın aksine kurallar, sosyal bir aktivite olarak oyunu düzenlemede önem kazanır. Bu aşamadaki çocuklar uzlaşılan konularda oynamayı sevdikleri için her bir oyuncuyu dikkatlice izlerler. Çünkü kazanma sadece verilen kuralların çerçevesinde önem taşır. Bu dönemde de çocuklar, kuralları tam anlayamazlar. Çocuklar arasında kurallarla ilgili uyuşmazlık olabilir. Ancak akranları ile bir arada olma isteği o kadar ki bu farklılıklar ortadan kalkar. Oyun artık çocuk için sosyal bir etkinlik olarak algılanmaya başlar. Piaget'e göre çocukların bir konuyla ilgisi farklı bakış açılarının olduğunu ve kuralların anlaşma, uzlaşma ve başkalarının görüşlerine saygı gösterme sonucu ortaya çıktığını öğrenmeleri, yaşlıları ile etkileşim sonucunda oluşmaktadır.

Ahlak gelişiminde dışa bağlılık, çocukların 10 yaşına kadar olduğu dönemi kapsadığı kabul edilmektedir. Çocuklar bu dönemde ahlaki yargıları açısından çevresine bağlıdırlar. Yetişkinler tarafından konulan kuralları düşünmeden kayıtsız şartsız kabul ederler.

1.3.4. Gerçek İş Birliği Dönemi

Bu dönemde çocuğun zihinsel gücü, bir başkasının görüş açısını anlayabilecek ve benmerkezcil düşünceden sıyrılacak güce erişmiştir. Çocuk, bu doğrultuda bağımlı ahlaktan kurtularak işbirliği ahlâkı ile kurallara ilişkin bağımsızlığa ulaşır.

11 yaşından sonraki dönemde çocukların yaptıkları değerlendirmeler “görecelik” kazanmaya başlar. İçinde bulunulan koşulları dikkate alarak değerlendirmeler yapan çocukların, ahlâkî yargıları ve kuralları uygulayışları esneklik gösterebilir. Çocuklar, bu dönemde başkalarının değerlendirmelerinden çok kendi yaptıkları değerlendirmeye uygun davranmaya başlarlar. Konulan konuları otoritelerce de ele alınmış kanunlar olarak değil, karşılıklı hoşgörü ürünü olarak kabul eder. İş birliği arzusu ise 11-12 yaşlarında vardır.

Piaget’in kurallara saygının nasıl geliştiğine ilişkin bulgularına bakıldığında 7-8 yaşına kadar çocukların kurallara sıkıcı bir saygı duydukları görülür.

Çocuklara göre kuralların gizemli bir kaynağı vardır. Onları dokunulmaz ve kutsal olarak algırlar. Çünkü kuralları formüle edici herhangi bir yeterli yaşantıları olmamıştır.

Yetişkine karşı duyulan tek yanlı saygının yerini, karşılıklı saygı aldığı anda “bağımsızlık ahlâkı” artık oluşturmuştur. 11-12 yaşındaki çocuk ahlak kurallarının içeriğini anlamaya başlar. Kural, kendi vicdanının verdiği karardır artık. Kurala cezadan kaçınmak için değil, kendisine güvenilmesini istediği için uyar.

Piaget, çocuğun adalet ve ahlak konusundaki düşüncelerinin hem çevre hem de olgunlaşmanın etkisiyle değiştiğini; ancak ahlak kurallarını kavramlaştırabilmesi için kavram gelişiminin de ilerlemesi gerektiğini ileri sürmüştür. Araştırmalar ahlaki gelişim düzeyi ile bilişsel gelişim düzeyi arasındaki paralelliği destekler görünümündedir. Bireyin takvim yaşının ilerlemesi, zihinsel gelişim basamaklarında ilerlemesi için yeterli değildir. Aynı durum ahlak gelişimi için de geçerlidir. Bireyin içinde bulunduğu koşullar, öğrenme yaşantıları, deneyim vb. gelişimin her düzeyinde önemlidir.

Piaget, çocuğun ahlak gelişimi ile birlikte adalet, ceza konusundaki görüşlerinde de değişiklikler olacağını belirtmiştir. Başlangıçta çocuk, bir kötülük yapıldıysa kötülüğün cezasını çekmesi gerektiğine inanır.(kefaret adaleti)Bir de sana yapılan kötü bir durumda sen de karşılık vermelisin (misilleme adaleti) diye düşünür. Biri oyuncağını kırdıysa sen de onunkini kırarsın ya da bir başkası senin yerine bunu yapmalı diye düşünür. Daha sonraki aşamada ise yerine koyma (tazmin etme adaleti) oluşmaya başlar (oyuncağı kırdıysan ödemeli ya da kendi oyuncağını vermelisin ya da kırdığını onarmalısın.).

Ø Etkinlik 2: Doğru mu? Yanlış mı?

Öğrencilerin Piaget’e göre ahlak gelişimi hakkında düşüncelerini bilgilerini, paylaşımları ve değerlendirme yapmaları sağlanır. Piaget’e Göre Ahlak Gelişimi konusunda bir dizi doğru, bir dizi yanlış tümcenin oluşturulması ve küçük kartlara yazılması, kartların öğrencilere dağıtılması, öğrencilerin istedikleri bir yöntemle hangi tümcelerin yanlış, hangi tümcelerin doğru olduğunu araştırmaları, tümcelerin doğruluklarının ve yanlışlıklarının sınıfça tartışılması, öğretmenin gerekli yerlerde devreye girerek öğrencilere yardımcı olması gerekir.

“Çocuğu inandırmak için etkili bir yol vardır ki buna duyguları yansıtmaya yöntemi diyoruz.”

1.4. Kohlberg’in Ahlak Gelişim Kuramı

Kohlberg, ahlaki gelişim kuramında, ahlaki yargının insan yaşamındaki işlevi çerçevesinde incelenmesi gerektiğini vurgular. Kohlberg’in ahlak gelişimi kuramı, Piaget’nin kuramının yeniden incelenmesi, yeniden adlandırılmasıdır. Kohlberg de Piaget gibi çocuk ve yetişkinlerin belirli durumlarda davranışları nasıl yorumladıklarını incelemiştir. Piaget ahlaki gelişimi bir inşa süreci; Kohlberg ise evrensel ahlaki ilkelerin keşif süreci olarak görmektedir. Ayrıca Piaget, anlattığı öykülerde eylem ve düşünce arasında bir ayrım gözetmezken, Kohlberg deneğin zihnindeki çatışmaları anlamaya yönelik hipotetik öyküler anlatmaktadır. Bu amaçla çocukların ve yetişkinlerin ahlaki ikilemlerini kapsayan belli durumlar vererek onlara bu durumlarda nasıl tepkide bulunacaklarını sorarak yürütmüştür.

Kohlberg, değişik yaş grupları ve sosyoekonomik düzeylerdeki bireylere değişik öyküler verdikten sonra öyküde anlatılan durum ile ilgili karar vermelerini ister. Verilen kararın doğru ya da yanlış olması önemli değildir. Önemli olan bireyin öyküde anlatılan soruna çözüm bulurken kullandığı gerekçeler ve yaptığı değerlendirmelerdir.

Kohlberg’in kullandığı problem durumlarından(ahlaki ikilemlerden) iki örnek durum aşağıda verilmiştir:

- Ø **Örnek Durum:** Avrupa’da bir kadın, az görülen kanser hastalığının bir türü nedeniyle ölmek üzeredir. Bu kentte bulunan bir eczacı onu kurtarabilecek ilacı bulmuştur. Ancak ilaç için 2000 dolar istemektedir. Bu fiyat, ilacın maliyetinin 10 katıdır. Hasta kadının kocası Heinz herkesten borç alarak ancak 1000 dolar toplayabilir. Heinz, eczacıya karısının ölmek üzere olduğunu söyleyerek ilacı biraz ucuza satmasını ya da daha sonra kalanını ödemesine izin vermesini ister. Eczacı: “Bu ilacı ben buldum ve para kazanmak istiyorum” diyerek teklifini geri çevirir.

Bunun üzerine Heinz, eczaneye gizlice girip ilacı çalar. Bu durumda hasta kadının eşi ne yapmalıdır? Neden?

- Ø **Örnek Durum:** Joe’nun babası, Joe 50 dolar kazanırsa onu kampa götüreceğine dair söz vermiştir. Ancak fikrini sonradan değiştirmiş Joe’dan kazandığı parayı

kendisine vermesini istemiştir. Joe da 10 dolar kazandım diye yalan söylemiş ve 40 doları kampta kullanmak üzere kendisine ayırmıştır. Joe kampa gitmeden önce kardeşi Alex'e yalan söylediğini ve kazandığı para miktarını söylemiştir. Bu durumu Alex babasına söylemeli midir?

Kohlberg, yukarıdaki ve benzer durumlar için aldığı cevapları sınıflayarak, bireylerin 6 yargı aşaması geçirdiklerini belirtmektedir. Bu 6 aşama ise 3 dönem içinde yer almaktadır.

Bu üç dönem, çocuk ya da yetişkinin “ahlaki davranış” ya da “doğru olarak neyi algıladığını ve bunu nasıl belirlediği”ne göre sıralanmıştır. Diğer dönem kuramlarında olduğu gibi, her bir dönem, kendinden öncekine dayanmakta kendinden sonraki döneme ise temel oluşturmaktadır. Aynı kişi, aynı durum, aynı zaman ve durumlarda bir aşamada davranış gösterirken bir başka zaman ve durumda da başka bir aşamada davranış gösterebilmektedir.

Kohlberg'e göre ahlak gelişim düzeyleri:

1.4.1. Gelenek Öncesi Dönem

Bu düzey, Piaget'in “dışsal kurallara bağlılık” döneminin özelliklerini içine alır. Bu düzeydeki çocuk, kültür içinde kabul edilen iyi ve kötü ölçütlere göre davranır.

1. Aşama, Ceza ve İtaat Eğilimi

Bu dönemde kurallar, başkaları tarafından konur. Çocuklar, sadece otoriteye uyar ve cezalandırılmaktan kaçınır. Genellikle olayların dış görünüşüne ve ortaya çıkan zararın büyüklüğüne bakarak karar verirler. Onlar için olayların gerisinde nedenler önemli değildir. Etkinliğin fiziksel sonuçları, etkinliğin kötü ya da iyi olduğunu belirler. Örneğin bir çocuk annesine yardım ederken tabakları istemeden kırmıştır. Diğeri ise annesinden izinsiz şeker alırken şekerliği düşürüp kırmıştır. Bu dönemdeki çocuklara hangisinin suçlu olduğu sorulduğunda tabakları kıran çocuğun daha suçlu olduğunu belirtmişlerdir.

2. Aşama, Saf Çıkarıcı Eğilim

Bu aşamada çocukların sadece kendi istekleri ve gereksinimlerinin karşılanması önemlidir. Diğer bireylerle olan ilişkilerinde onların gereksinimlerinin de farkındadırlar; fakat yine de kendi çıkarları ön plandadır. Çıkarıcı bir biçimde başkalarının gereksinimlerini de dikkate alır. Somut değişime dayanan adil alışverişler yapmaktadır. Göze göz, dişe diş anlayışı vardır. “Her şey karşılıklıdır” inancına sahiptir. Maddi eşitlik ilkesi, bu dönemde adalet anlayışının en belirgin göstergesidir. “Bana bir şey yap, ben de senin için bir şey yaparım” anlayışı vardır.

1.4.2. Geleneksel Dönem

Bu dönemdeki çocuklar, diğer insanların beklentilerine; özellikle de özdeşleştikleri özel insanları ve genel toplumsal düzenin beklentilerine uymak isterler. İçinde buldukları grubun gereksinimlerini bazen kendi gereksinimlerinden üstün tutarlar ve grubun isteklerine uygun davranmaya özen gösterirler. Sosyal düzeni destekleme ve sadakat önemlidir.

1. Aşama, Kişiler Arası Uyum

Kendi akran grubuyla iş birliği içindedir. Ait olduğu grubun kurallarına uygun davranırlar. İyi çocuk olarak başkaları tarafından onaylanmak isterler. Başkalarına iyi davranma, yardım etmek onları mutlu eder. Benmerkezciliğin azalması ve somut işlemler dönemine girilmesiyle çocuk, olayları başkaları açısından görebilme özelliğini kazanır. Çevresinde bulunanların hissettiklerini de dikkate alır.

2. Aşama, Kanun ve Düzen Eğilimi

Bu dönemde doğru davranış, sosyal düzene ve otoriteye uygun olarak kişinin görevini yerine getirmesidir. Artık akran gruplarının kurallarının yerini, toplumsal kurallar ve kanunlar almıştır. Kanunlara hiç sorgulanmaksızın uyulmalıdır. Uymayanlar ise kesinlikle hoş görülmezler. Yetişkinlerin çoğunun bu dönemde olduğu varsayılır.

1.4.3. Gelenek Sonrası Dönem

Birey, izlemek istediği ahlak ilkelerini başkalarında ve otoriteden bağımsız olarak seçer. Ahlak gelişiminin son iki aşaması bu düzeyin kapsamındadır.

1. Aşama, Sosyal Sözleşme Eğilimi

Genellikle temel hak ve özgürlükler göz önüne alınarak konmuş olan yasa ve kanunlara uymak çok önemlidir. Toplumsal kuralların ve değerlerinin göreceli olduğunu düşünerek bunları eleştireci bir şekilde incelerler. Kanunların demokratik olarak değiştirilebileceği ilkesine sahiptirler. Bu dönemde insan hakları, özgürlük gibi kavramlar bireyin değerler sisteminde önemli yer tutar.

2. Aşama, Evrensel Ahlak İlkeleri Eğilimi

Ahlaki gelişim açısından ulaşılabilecek son noktadır. Birey, ahlak ilkelerini kendisi seçip oluşturur ve bunlara uygun davranır. Burada bireyin benimsediği ahlak ilkeleri; insan hakları, bütün insanların eşitliği, adalet gibi soyut ve evrensel düzeyde ahlak ilkeleridir. Bu ilkeler, genellikle demokratik toplumlarda uygulanan kanun ve yasalarla uyumludur.

Kohlberg modelinin önemli yönü, her bir dönemin iki unsurunun nasıl etkileştiğidir. Her bir dönemde ahlakî kararın nasıl alındığına ilişkin bir bakış açısı söz konusudur. Örneğin ilk evredeki çocuk benmerkezcidir ve bütün durumlara kendi açısından bakar. Geliştikçe çocuk, başkalarının bakış açısı nedeniyle ya da toplum için bir bütün olarak hangisinin en iyi olduğunu ikilemini yaşar. Bu alandaki ilerlemelerin bireyin bilişsel gelişimine ve biyolojik temele bağlı olduğu düşünülür. Ayrıca, çocuğun ahlakî durumlarla ilgili deneyimlerinden oldukça etkilenen ahlaki unsur ile de desteklenir. Böylece Kohlberg kuramı ahlaki gelişimin, bilişsel yetenekler ile ahlaki konular ile ilgili yinelenen olayların birleşiminden ortaya çıkması konusunda Piaget'in kuramıyla benzerlik gösterir.

Kohlberg'in ahlaki düşünce dönem modeli, çocuklar başkaları ile birlikte karar alma işlemlerine katıldıklarında ve fikir alışverişinde bulduklarında gerçekleşen rol oynama olanaklarına önem vermektedir.

Kohlberg'e göre ahlaki bir problemle karşılaşan bireyin getirdiği çözümler aşağıdaki gibidir.



**Fotoğraf 6 : Bana gülümseyin Beni kucaklayın
Bana dokunun
Beni bağrınıza basın**

- Ø Konulan kurallara göre savunmak (haklı çıkarmak) örneğin: İlacı çalmamalısın. Çünkü hırsızlık yapmak iyi bir şey değildir.
- Ø Kararın maddi sonuçlarına göre savunma yapmak
- Ø Uyum sağlamak açısından savunma yapmak
- Ø Adalet, eşitlik ve yaşamın değeri açısından haklı çıkarmak

Kohlberg, son düzey olan gelenek sonrası düzeye ulaşma yaşının 14 olduğunu belirtmiştir. Ancak yapılan araştırmalar yetişkinlerin tümünün gelenek sonrası düzeye ulaşmasının mümkün olmadığını göstermektedir. Kohlberg ve Piaget'nin görüşleri birleşmekte ve olgunlaşmanın yanı sıra geçirilen çevresel yaşantıların da ahlak gelişimi üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

“Daha önceden verdiğimiz cevap, daha sonraki bir değerini silmemeli, değiştirmemeli, çarpıtmamalıdır.”

Ø Etkinlik 1 : Riskli Alanlar Adlı Hikâye

Oklahoma’da güneşli bir cumartesi öğleden sonrası arkadaşım Bobby Lewis, iki küçük oğlunu mini golf oynamaya götürmüş.

Biletçiye yaklaşmış ve “Biletler kaç lira ?” diye sormuş.

Genç adam; ”Büyükler 3 dolar, daha doğrusu 6 yaşından büyük herkes 3 dolar.6 ve 6 yaşın altındakileri bedava alıyoruz. Çocuklarınız kaç yaşındalar ?” diye yanıt vermiş.

“Küçük 3, büyük 7 yaşında. Sanırım size 6 dolar vereceğim.”

Biletçi, “Bayım siz piyangodan para filan mı kazandınız? 3 dolar kâra geçebilirsiniz. Büyüğün 6 yaşında olduğunu söyleyebilirsiniz. Ben nereden anlayacaktım? diye yorumda bulunmuş.

Bobby ise “Evet, bu doğru olabilir; ama çocuklar doğrunun ne olduğunu biliyorlar” demiş.

W.Emerson’un da dediği gibi: “Kim olduğun, söylediklerini o kadar gölgeliyor ki ne dediğini bir türlü duyamıyorum.”

Riskli alanlarda ahlaki değerler her zamankinden daha ağır bastığı an, birlikte yaşadığımız ve çalıştığımız insanlara iyi örnek olmanız gerektiğini unutmayınız.

Particia Fripp

Ø **Etkinlik 2**, Yukarıdaki hikâyede koyu bırakılmış bölümden sonra hikâyeyi tamamlamanız gerekse nasıl tamamlarsınız?

Ø Etkinlik 4, Şiir (hikaye) yazma

Öğrenciler küçük gruplar halinde bulunarak otururlar. Grup üyelerinin her birinin elinde birer sayfa kağıt bulunur. Herkes, elindeki kâğıda Kohlberg’in ahlak gelişim kuramı ile ilgili bir dize yazıp yanındakine arkadaşına verir. İkinci turda önlerine gelen kâğıda ikinci dizeler yazılarak bu işleme süre bitene kadar devam edilir. Sonunda grupların elinde gruptaki üye sayısı kadar şiir olur. Daha sonra şiirler sınıfa sunulur.

1.5. Ahlak Gelişiminin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi

Ahlak gelişimi ile ilgilenen psikologlar, ahlak gelişiminde ya duygusal-güdüsel etkenlere ya da bilişsel etkenlere önem vermektedirler.

Freud'un psikoanalitik kuramında incelediği yasakları içeren süper egonun bir bölümü bilinci; diğer bölümü ise bilinçaltını içine alır. Bir kısım yasaklar, bilinç henüz tam gelişmeden küçük yaşlarda öğrenilmiştir. Süper ego, "vicdan" ve ego idealini kapsar. Bu analize göre toplumun kuralları, süper ego yoluyla kişiliğin bir bölümü hâline gelir. Böylece, birey dışarıda onu gözleyenler olmadığı zamanlarda ise kendi kendisini denetleyicisi olarak o toplumun ahlak kurallarına uyar. Güçlü ve gerçekçi bir ego, içten gelen ve doyum isteyen daha çok cinsel ve saldırgan güdülerle, süper egonun bazen aşırıya kaçan yasaklamaları arasında sağlıklı bir denge kurabilir. Böylece hem ahlak gelişimi hem de psikolojisi yeterli olur. Sonuç olarak ahlak gelişiminin kişilik gelişimi ile sıkı ilişki içinde olduğu söylenebilir.

Freud kişiliğin gelişim sürecinde ona paralel olarak ahlak gelişimi belirli psikoseksüel dönemlerden geçerek gerçekleştiğini söylemiştir. Vicdan gelişiminde önemli olan unsur, çocuğun yaptığı kötülük karşısında ceza çekmesi değil; kötülük yaptığı kişinin yerine kendisini koyup, onun ne hissettiğini anlaması, onun için üzülüp yaptığından pişmanlık duymasıdır. Bu durum, ahlak gelişiminin bilişsel öğeleri de kapsadığını göstermektedir. Bireyin doğruyu ve yanlış ayırt edip yaşama geçirebilmesi zihinsel becerileri edinmesiyle olasıdır. Böylece ahlak gelişiminde bilişsel yaklaşımlar da önemli yer tutar.

Piaget'de zihin gelişiminden söz ederken ahlak gelişiminin bilişsel gelişime paralel bir süreç olduğunu belirtmiştir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocuğun ahlak gelişimi özelliklerini dikkate alarak bir etkinlik seçerek hazırlayınız. Etkinliğinizi Erken Çocukluk Eğitim Kurumları'nda çocuklara uygulayınız. Etkinliğinizi uygun ortam sağlandığında fotoğraflarla ve kamera çekimleri ile destekleyerek sunuş hazırlayınız. Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre ahlak gelişim özelliklerini inceleyiniz.	Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre ahlak gelişiminin özelliklerini dikkatli olarak araştırınız.
Ø Piaget'e göre ahlak gelişim dönemlerini inceleyiniz.	Ø Piaget'e göre ahlak gelişim dönemlerini kaynaklardan dikkatli olarak araştırınız.
Ø Kohlberg'e göre ahlak gelişimi dönemlerini inceleyiniz.	Ø Kohlberg'e göre ahlak gelişim dönemlerini kaynaklardan dikkatli olarak araştırınız.
Ø Yaşlara göre çocukların ahlak gelişim özelliklerine uygun etkinlik hazırlayınız.	Ø Çocuğun ahlak gelişimi uygun etkinlikleri araştırınız.
Ø Etkinliği çocuklara uygulayınız.	Ø Çocuklara karşı güler yüzlü ve hoşgörülü davranınız.
Ø Etkinlik sırasında çocuklarla iletişim kurunuz.	Ø Olumlu iletişimde bulununuz. Ø Çocuklara karşı sabırlı ve anlayışlı olunuz
Ø Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.	Ø Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından objektif olarak değerlendiriniz.

<p>Ø Uyguladığınız etkinliği belgelendirerek bir sunuş hazırlayınız(fotoğraf, resim vb.)</p>	<p>Ø Sunumunuzu dikkatli yaratıcı ve estetik olarak hazırlayınız.</p>
<p>Ø Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirerek arkadaşlarınıza paylaşınız.</p>	<p>Ø Raporunuzu hazırlarken istekli dikkatli temiz ve düzenli olunuz.</p>

DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri		
	Evet	Hayır
1. Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre ahlak gelişim özelliklerini incelediniz mi?		
2. Piaget'e göre ahlak gelişim dönemlerini incelediniz mi?		
3. Kohlberg'e göre ahlak gelişimi dönemlerini incelediniz mi?		
4. Yaşlara göre çocukların ahlak gelişim özelliklerine uygun etkinlik hazırladınız mı?		
5. Etkinliği çocuklara uyguladınız mı?		
6. Etkinlik sırasında çocuklarla iletişim kurdunuz mu?		
7. Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından değerlendirdiniz mi?		
8. Uyguladığınız etkinliği belgelendirerek bir sunuş hazırladınız mı? (fotoğraf, resim vb.)		
9. Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirerek arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Yapmış olduğunuz değerlendirme sonunda “hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız, öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın hepsi “evet” ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği kurşun kalem kullanarak işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

- Aşağıdaki kavramlardan hangisi ahlak gelişimini **ıçermez?**
 - Örf-adet, gelenek, görenek
 - Manevi değerler
 - Maddi değerler
 - Adalet, merhamet
- Aşağıdaki kavramlardan hangisi ahlak gelişimi ile ilgili **değildir?**
 - Vicdan
 - Öykünme
 - Özgecilik
 - Psikoterapi
- Çocuk ilk ahlak eğitimini nerden alır?
 - Anaokulundan
 - Arkadaşlarından
 - Anne-babadan
 - Ana sınıfından
- Aşağıdakilerden hangisi Piaget'e göre ahlak gelişimi dönemlerinden **değildir?**
 - Duyusal devinim
 - Psikomotor
 - Benmerkezcilik
 - Gerçek iş birliği
- Aşağıdakilerden hangisi Kohlberg'e göre gelenek öncesi dönemi tanımlar?
 - Otoriteye kayıtsız şartsız uyma
 - Kendi ihtiyaçları ön plandadır.
 - Çıkarıcı bir yaklaşım içindedir.
 - Dışsal kurallara bağlılık
- Ahlak gelişiminin hangi gelişim alanıyla ilişkisi **yoktur?**
 - Kişilik
 - Fiziksel
 - Bilişsel
 - Sosyal

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. () Ahlak gelişimi toplumun nasıl davranılması gerektiğinin farkında olmasıdır.
2. () Bütün toplumların ahlak, inanç, gelenek ve görenekleri aynıdır.
3. () Öykünme, toplumsal bir öğrenme sürecidir.
4. () Bencil insanın mülkiyet kavramı gelişmiştir.
5. () Vicdanlılık; duygusal, ussal, sosyal vicdan olmak üzere üçe ayrılır.
6. () Çocuklar, benmerkezcilikten uzaklaştıkça diğer insanların haklarını da fark etmeye başlarlar.
7. () Piaget'e göre duygusal devinim döneminde ahlak söz konusu **değildir**.
8. () Gelenek öncesi dönemde çocuk için başkalarının çıkarları ön plandadır.
9. () Kohlberg'in ahlak gelişim dönemleri beş tanedir.
10. () Geleneksel düzeyde birey, kendi ahlak ilkelerini ve değerler sistemini oluşturur.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz. Cevaplarınız doğru ise diğer öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ -2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında ahlak gelişimi özelliklerine uygun araç gereç hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

Çeşitli canlı ve basılı kaynaklardan araştırarak çocuğun ahlak gelişimini destekleyici etkinlik önerileri dosyası oluşturunuz. Bulduğunuz etkinlikleri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. AHLAK GELİŞİMİNE UYGUN ETKİNLİKLER

2.1. Ahlak Gelişimine Uygun Etkinlikler

Erken çocukluk döneminde çocukların bilişsel yapıları, kuralları ve ahlak kurallarını anlamaya yeterli değildir. Bu nedenle onlarla kuralları soyut semboller hâlinde sözcüklerle tartışmak yerine kuralları evde ve okulda birlikte uygulayarak, yaşayarak benimsetmek gerekir. Kuralların nedenleri onların anlayabileceği şekilde eylemlerle ve somut yollarla açıklanmalıdır. Ana- baba ve öğretmenler, her şeyden önce söylediklerini kendileri uygulayarak iyi birer model olmalıdır.

Örneğin yemekten önce el yıkama kuralı yetişkinlerle birlikte planlanıp uygulanmalıdır. Yemekten önce el yıkamak gerektiği, el yıkanmadığı zaman hasta olunabileceği çocuğa resimlerle, videokasetler izletilerek, drama etkinlikleri yoluyla öğretilebilir. Böylece çocuğun, kuralı nedenleriyle kazanmaları sağlanır.

İyi alışkanlıklar olumlu ahlak kuralları geliştirilirken; çocukların yaş, gelişim ve hazır bulunuşluluk düzeylerine uygun bazı gazete, dergi, televizyon haberleri gerçek ya da sanal durumlar ele alınarak tartışmalar yapılabilir.

Evde ve okulda sorumluluk paylaşımı, örneğin yemek saatinde masaların hazırlanması ve toplanması gibi.

Çocuklar doğaya düşkündür. Hayvanlar dünyasını ve ağaçların dili kullanılarak merhamet, dayanışma gibi erdemli davranışlar öğretilir. Kuşlara yem vermek, bitkileri sulamak gibi.

Kırılan oyuncuğı konuşturmak. Kolu kırılan bir bebeğin canının nasıl acıdığını bebeği konuşturarak yaptığı şeyin yanlış olduğunu hissettirmek (farkındalık) gibi.

Anadili etkinliklerinde bazı değerlere daha fazla ağırlık veren çocuk kitapları üzerinde birkaç g¼n ¼st ¼ste durulabilir.

Uygun sınıf ortamı ya da drama odasında ahlak gelişiminin tanımını ve önemini anlatan etkinlikler:

Tanışma, selamlaşma, bayramlaşma

- Ø Sınıf ortamında sosyal gelişim ile ilgili kavramları anlatan etkinlik ¼rn: Evimiz
- Ø T¼rel davranış, bencillik, ¼yk¼nme, vicdan, ¼zgecilik ile ilgili drama etkinliği ¼rn: Kalemin sahibi kim?
- Ø Sınıf ortamında Piaget'e g¼re ahlak gelişim d¼nemlerine uygun ¼rnek olay canlandırma ¼rn: Benim ailem
- Ø Kohlberg'e g¼re ahlak gelişimi d¼nemlerine uygun ¼rnek olay canlandırma ¼rn: Evimizdeki olaylar

Ahlak gelişiminin diğer gelişim alanları ile ilişkisini anlatan bir toplum olayını anlatan drama etkinliği, yaşadığımız ¼evre ¼rn: Karınca

Ø **Etkinlik 1** : Dramatizasyon

Sınıftaki ¼ocuklardan bir anne, bir çocuk bir de hen¼z y¼r¼meyen k¼¼k kardeş se¼ilir. Aşağıda anlatılan olay ¼ocuklar tarafından canlandırılır ve değerlendirilmesi yapılır.

Ali annesinin yanında kardeşine iyi davranır(oyuncaklarını verir, d¼ř¼rd¼đ¼ ¼ingırađı yerden alıp kardeşine uzatır, onu ¼per, yanağını okşar).

Fakat annesi başka odaya gittiğinde kardeşini (oyuncaklarını elinden alır, yanağını sıkıştır)ağlatır.

Bu k¼¼k olay canlandırıldıktan sonra ¼ocuklara şu sorular y¼neltilir:

- Ali'nin kardeşine yaptığı doğru mu?
- Kardeşinin canı acımış mıdır?
- Siz kardeşinize b¼yle davranır mıydınız?
- Ali d¼r¼st bir çocuk mu?

Alınan cevaplardan sonra Ali'nin kardeşinin canını annesi varken yakmadığı, kardeşinin canını yakmaktan ¼ekinmediđini ve bunun yanlış olduğu ¼ocuklara a¼ıklanır.

Anne-babalar ve öğretmenler her şeyden önce söylediklerini kendileri de uygulayarak iyi birer model olmalıdır.

Ø Etkinlik 2 : Dramatizasyon

Drama saatinde istekli çocuklardan bir anne, bir çocuk, üç komşu teyze seçilir. Çocuklara aşağıdaki olay anlatılır, bunu doğaçlama yapmaları istenir.

Anne sabah kalktığında temizlik yaparken çocuğuna: “Eğer uslu durursan öğleden sonra seni parka götüreceğim” diye söz verir. Çocuk uslu durdu. Öğleden sonra hazırlanırlar tam parka gitmek için kapıdan çıkacakken kapı çalar, kapıyı açtıklarında komşularının misafirliğe geldiklerini görürler.

Çocuklar bu doğaçlamayı yaptıktan sonra aşağıdaki sorular yöneltilir.

- Bu durumda anne ne yapar?
- Bu durumda çocuk ne yapar?
- Çocuk bu durumda neler hisseder?
- İleriki yıllarda çocuk neler hisseder?

Not: Bu etkinlikler müzik eşliğinde yapılabilir.

Örneğin: çalışkanlık duygusunu geliştirmeye çalıştığımız dönemde bu konuyu destekleyen bir eğitim ortamı oluşturulabilir.

“Ağustos Böceği İle Karınca”, “Altın Yumurtlayan Tavuk” hikâyesi okunup çalışkan ve tembel kavramları verilebilir.

Aşağıdaki hikâye okunup, rol dağılımı yapıldıktan sonra hikaye canlandırılabilir. İyi alışkanlıklar, olumlu ahlak kuralları geliştirir.

Ø Etkinlik 3 : Altın Yumurtlayan Tavuk

Köyün birinde bir çiftçi varmış. Çiftçinin de birçok tavuğu varmış. Bu tavuklar, günde ancak bir yumurta yumurtlamış. Çiftçi daha çok yumurta almak için elinden geleni yaparmış, fakat ne yapmışsa fayda görmemiş.

Birgün kümese girdiğinde ne görsün? Altın bir yumurta follukta durmuyor mu? Gözlerine inanamamış. Evirip çevirip bakmış. Evet, bu gerçekten altın bir yumurta imiş. Bu tavuğu hemen diğer tavuklardan ayırmış. Gizli, özel bir yerde kuluçkaya yatırmış. Altın yumurta yumurtlasın diye ona en güzel yemleri vermiş. Ama ne yaptıysa boşa çıkmış. Durum değişmemiş. Çiftçi altın yumurtlayan tavuktan umudunu kesmemiş. Ha bugün, ha yarın bana altın yumurta verir diye beklemiş durmuş.

Bir gün tavuk dile gelmiş...

- Benden artık altın yumurta bekleme, anladın mı?

O günden sonra da her gün normal yumurta vermiş.

Anlatım bittikten sonra çocuklardan hikâyeyi yorumlamaları istenir.

Not: Bazen hikâye yarım bırakılıp çocukların tamamlaması istenir.

Hayvanlar dünyası kullanılırken çocuklara merhamet dayanışma gibi erdemli davranışlar anlatılır.

2.2. Ahlak Gelişimine Uygun Araç-Gereçler

Erken çocukluk döneminde ahlak gelişimi destekleyici etkinlikleri gerçekleştirmek için gerekli bazı araç ve gereçler:

- Ø Müzik kutusu
- Ø Çocuk şiirleri
- Ø Çeşitli resimler
- Ø Boş tahta ve mukavva kutular
- Ø Plastik oyuncak, tabak, çay takımları
- Ø Büyük kamyon, uçak ve trenler
- Ø Küçük bebekler
- Ø Oyuncak ve gerçek telefonlar
- Ø Müzik aletleri, zil, tel defter
- Ø Parmak boyası
- Ø Öykü kitapları ve masallar
- Ø El kuklaları
- Ø Küçük ev aletleri
- Ø Küçük bakım istemeyen bitkiler
- Ø Bilgi kartları
- Ø Büyük arabalar

2.3. Ahlak Gelişimine Uygun Etkinlik Planlama

Etkinlik Adı: Benim Ailem

Materyal: Önerilen konularla ilgili resimler, fotoğraflar

Amaç: Ailelerin özelliklerini öğrenebilme

Uygulama: Çocuklara kendi aileleri, yakın çevrelerindeki dede, teyze, hala vb. aile bireyleri, komşuları hakkında konuşma yapılır, Aile yapıları, özellikleri aile bireylerinin birbirleriyle ilişkileri, meslekleri, yaşadıkları yerlerin özellikleri, yaşam şekilleri vb. konular konuşulur, tartışılır. Etkinlik sırasında fotoğraflardan, dergilerden hazırlanan resimlerden yararlanılır.

Ayrıca:

- Ø Kültürel, yöresel, giysiler, oyun, oyuncaklar
- Ø Bayramlar, kutlamalar
- Ø Kültürel gelenek, görenekler vb. konularda da etkinlikler

Ahlaki değerlerin öğretilmesinde ailenin rolü önemlidir.

Etkinlik Adı: Evimizdeki Kurallar

Amaç: Ev yaşantısındaki kuralları tanımlayabilme

Uygulama: Çocuklara kendi ailelerine ait kuralların neler olduğunu, bu kuralların neden önemli olduğu uymadıkları zaman sonucunun ne olacağı. Evde yapılması gereken işlerin neler olduğu kurallara, ailedeki iş bölümünün olup olmadığı kimlerin hangi sorumluluklarının olduğu, hakkında konuşma yapılır. İstekli çocukların bir günlük yaşamının rol paylaşımı ile canlandırmaları istenir.

Kurallara uygun davranmanın ahlaki gelişime olumlu etkisi vardır.

Etkinlik Adı: Kalemın Sahibi Kim?

Materyal: Maket şeklinde büyük bir kalem

Uygulamada lider hazırlanan maket kalemini iki elle tutup çocuklara gösterir ve “Bu kalemi yerde buldum bu kalem size mi ait?” diye sorar. Çocuklardan sahip çıkmadığı için lider şu soruları yöneltir:

- Ø Bu kalem nasıl bir kişiye ait olabilir?
- Ø Bu kişinin ellerinin büyüklüğü ne kadardır?
- Ø Bu kalem ile neler yapılır?
- Ø Bu kalem ile nasıl bir kâğıda resim çizilebilir?
- Ø Kalemın ucu bitince nasıl açabiliriz? Gibi sorular yöneltir.

Etkinlik adı: Karınca

Amaç: Çevremizde yaşayan çeşitli canlıları tanıyabilme (yardımlaşma)

Materyal: 1 e 10 oranında büyütülmüş, karıncanın başını gösteren fotoğraf

Uygulama: Çocuklara çevremizle ilgili bilgi verdikten sonra büyütülmüş olan karıncanın başının fotoğrafı gösterilir. Çocuklara bu fotoğrafın ne olabileceği sorulur, yanıtlar alınır. Eğer doğru yanıt verilmezse lider bu başın bir canlıya, bir hayvana ait olduğu gibi ipuçları verir. Lider: Çocuklar, karınca bir yiyecek buldu, Kocaman bir şeker. Yuvası da çok uzakta bunu yuvasına nasıl taşıyabilir diye çocuklara sorular yöneltti. Çocuklara sınıfta bulunan malzemeleri kullanabilecekleri söylenir. Çocuklar, sınıftaki malzemeleri kullanarak bir taşıma aracı yaparlar. Daha sonra çocuklar karınca olurlar ve yaptıkları araçla şekeri taşıyarak olayı canlandırırılar.

Kuralları tartışmak yerine çocukların anlayabileceği şekilde okulda birlikte uygulayarak yaşayarak benimsetmek gerekir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocuğunun ahlak gelişim özelliklerini ve bu özelliklere uygun etkinlikleri kaynaklardan araştırınız. Bu özelliklere uygun etkinlik seçerek araç gereç hazırlayınız. Ahlak gelişimini destekleyici etkinlik dosyası oluşturunuz. Bulduğunuz etkinlikleri sınıftaki arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre ahlak gelişim özelliklerini inceleyiniz.	Ø Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre ahlak gelişimi özelliklerini dikkatli olarak araştırınız.
Ø Çocukların ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri inceleyiniz.	Ø Çocukların ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri dikkatli olarak araştırınız.
Ø Çocukların ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinliklerden birini belirleyiniz.	Ø Çocukların ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinliklerden birini dikkatli, titiz ve objektif olarak seçiniz.
Ø Etkinliğinizin amacını belirleyiniz.	Ø Çocuğun hangi ahlak gelişim özelliğini ölçtüğünüzü belirtiniz.
Ø Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç gereç karar veriniz.	Ø Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç gereç dikkatli olarak karar veriniz.
Ø Etkinliğinizi ve araç gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.	Ø Etkinliğinizi ve araç gerecinizi amacına uygunluğu açısından güvenilir ve objektif olarak değerlendiriniz.
Ø Etkinliğinizi hazırlayınız.	Ø Etkinliğinizi dikkatli olarak hazırlayınız.
Ø Ahlak gelişimine uygun etkinliklerinizi dosyalayınız.	Ø Ahlak gelişimine uygun etkinliklerinizi temiz ve düzenli olarak dosyalayınız.
Ø Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.	Ø Raporunuzu hazırlarken istekli, dikkatli düzenli, temiz ve titiz olunuz. Ø Arkadaşlarınıza istekli olarak anlatınız.
Ø Hazırladığınız raporu diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları bakımında karşılaştırarak tartışınız.	Ø Hazırladığınız raporunuzu diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları bakımında objektif olarak karşılaştırınız.

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Uygulama faaliyetinde yapmış olduğunuz çalışmaları, kendiniz ya da arkadaşınızla değişerek değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri		Evet	Hayır
1.	Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre ahlak gelişim özelliklerini inceleyiniz.		
2.	Çocukların ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri inceleyiniz.		
3.	Çocukların ahlak gelişimi özelliklerine uygun etkinliklerden birini belirleyiniz.		
4.	Etkinliğinizin amacını belirleyiniz.		
5.	Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç-gerece karar veriniz.		
6.	Etkinliğinizi ve araç-gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.		
7.	Etkinliğinizi hazırlayınız.		
8.	Ahlak gelişimine uygun etkinliklerinizi dosyalayınız.		
9.	Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.		
10.	Hazırladığınız raporu diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları bakımından karşılaştırarak tartışınız.		

DEĞERLENDİRME

Yaptığınız değerlendirme sonunda hayır şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Cevaplarınızın hepsi evet ise bir sonraki faaliyete geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Bu faaliyet kapsamında kazandığınız bilgi ve becerileri aşağıdaki soruları yanıtlayarak belirleyiniz. Soruların yanındaki başlıkları; doğru önermeler için (D), yanlış önermeler için (Y) yazarak doldurunuz.

1. () Yemekten önce el yıkama kuralı yetişkinlerle birlikte planlanıp, uygulanmalıdır.
2. () Çocukların bilişsel yapıları ahlak kurallarını anlamaya yeterlidir.
3. () Çocuklar okulda ve evde sorumlulukları paylaşmada mutlaka hazır bulunuşluluk düzeyine gelmelidir.
4. () Bilgi kartları el kuklaları boş mukavva kutuları ahlak gelişimine uygun gereçlerdir.
5. () Çocuk şiirleri çeşitli resimler bitkiler öykü kitapları ahlak gelişimine uygun araçlardır.
6. () Erken çocukluk döneminde kuralları evde ve okulda birlikte uygulayarak, yaşayarak benimsetmek gerekir.
7. () Ahlak kurallarını öğretirken, uygulama yapmak yerine anlatmak daha önemlidir.
8. () Ahlak kurallarını öğretirken çocuğun gelişim düzeyi dikkate alınarak farkında olduğu ahlaki değerlerden başlamak gerekir.
9. () Merhamet, dayanışma gibi erdemli davranışlar öğretilirken en etkin araçlar TV, basın vb. dir.
10. () Erken çocukluk döneminde farklı ahlaki değerlerle karşılaşmasına kavramları birbirleriyle ilişkilendirmesine yardımcı olunmalıdır.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı, cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yanlış cevaplar verdiyseniz öğrenme faaliyetinin ilgili bölümüne dönerek ilgili bölümü kontrol ediniz. Cevaplarınız doğru ise diğer öğrenme faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

ÖLÇME SORULARI

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru seçeneği kurşun kalem kullanarak işaretleyiniz. Cevaplarınızı cevap anahtarından kontrol ediniz.

- Aşağıdaki kavramlardan hangisi ahlak gelişimini **ıçermez?**
 - Örf-adet gelenek, görenek
 - Manevi değerler
 - Maddi değerler
 - Adalet, merhamet
- Aşağıdaki kavramlardan hangisi ahlak gelişimi ile ilgili **değildir?**
 - Vicdan
 - Öykünme
 - Özgecilik
 - Psikoterapi
- Çocuk, ilk ahlak eğitimini nerden alır?
 - Anaokulundan
 - Arkadaşlarından
 - Anne-babadan
 - Ana sınıfından
- Aşağıdakilerden hangisi Piaget'e göre ahlak gelişimi dönemlerinden **değildir?**
 - Duyusal devinim
 - Psikomotor
 - Benmerkezcilik
 - Gerçek iş birliği
- Aşağıdakilerden hangisi Kohlberg'e göre gelenek öncesi dönemi tanımlar?
 - Otoriteye kayıtsız şartsız uyma
 - Kendi ihtiyaçları ön plandadır.
 - Çıkarıcı bir yaklaşım içindedir.
 - Dışsal kurallara bağlılık
- Ahlak gelişiminin hangi gelişim alanıyla ilişkisi **yoktur?**
 - Kişilik
 - Fiziksel
 - Bilişsel
 - Sosyal

7. Bencil davranışlar, en çok hangi yaşlarda görülür ?
- A) 2-4
 - B) 4-6
 - C) 0-5
 - D) 3-6
8. Gelenek sonrası düzeye ulaşma yaşının 14 yaş olduğunu hangi kuramcı belirtmiştir?
- A) Piaget
 - B) Kohlberg
 - C) Freud
 - D) Erickson
9. Aşağıdakilerden hangisi başlangıç hâlinde işbirliği dönemi özelliklerinden **değildir**?
- A) Rekabet
 - B) Kurallarla ilgili anlaşmazlık vardır.
 - C) Dışa bağlıdır.
 - D) Uyum sağlamak için savunma yapar.
10. Aşağıdakilerden hangisi ahlak gelişimine uygun **değildir**?
- A) Küçük bebekler
 - B) Bilgi kartları
 - C) Boncuklar ve ip
 - D) Çocuk şiirleri

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Ahlak gelişimi ile ilgili aldığımız bilgiler ve yaptığımız etkinlikler doğrultusunda aşağıda verilen kriterlere göre kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Uygulayacağınız etkinliğin çocuğun yaş ve gelişimine uygunluğu		
2. Etkinliğe uygun materyalleri seçme		
3. Etkinliğin amacını belirleme		
4. Etkinliğin amacına ve uygulama basamaklarını çocuğa açıklama		
5. Etkinliğe katılımı sağlama		
6. Etkinliği uygularken uygun geliştiriciler verme		
7. Türkçe'yi doğru ve etkili kullanma		
8. Belirlenen süreyi iyi kullanma		
9. Etkinlik sonucunda amaca uygun değerlendirme yapma		

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz. Yaptığınız değerlendirme sonunda, eksikleriniz varsa öğrenme faaliyetini tekrarlayınız. Bütün soruları doğru cevapladıysanız tebrikler! Modülü tamamladınız. Öğretmeniniz size çeşitli ölçme araçları uygulayacaktır. Öğretmeninizle iletişime geçiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ -1 CEVAP ANAHTARI

1	D
2	Y
3	D
4	Y
5	Y
6	D
7	D
8	Y
9	Y
10	D

ÖĞRENME FAALİYETİ -2 CEVAP ANAHTARI

1	D
2	Y
3	D
4	Y
5	D
6	D
7	Y
8	D
9	Y
10	D

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	C
2	D
3	C
4	B
5	D
6	B
7	B
8	D
9	C
10	C

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- Ø ARAL Neriman, Şenay BULUT, **Çocuk Gelişimi**, Yapa Yayınları, İstanbul 2001.
- Ø YAVUZER Haluk, **Çocuk ve Suç** Remzi Kitabevi, İstanbul, Eylül, 1996.
- Ø GÜNEN Mübercel, **Çocuklar İçin Yaratıcı Etkinlikler**, Ankara 1998.

KAYNAKÇA

- Ø AÇIKGÖZ ÜN Kamile, **Aktif Öğrenme**, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir, Mart, 2005.
- Ø MEHMEDOĞLU Yurdagül, **Ahlaki ve Dini Gelişim**, Morpa Yayınları, İstanbul 2003.
- Ø MORGAN Clifford T. **Psikolojiye Giriş Ders kitabı** Çevirenler: Hüsnü ALICI 2. Baskı Ankara.
- Ø H.Ü. Psi B. Yayınları, 1980.
- Ø SENEMOĞLU Senem, **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**, Özsen Matbaa, Ankara 1999.
- Ø FİŞEK Güler, Serap YILDIRIM, **Çocuk Gelişimi**, M.E.B Yayınları, İstanbul. 1983.
- Ø KAĞITCIBAŞI Çiğdem, Sevda BEKMAN, **Anne Destek Programı El Kitabı** Boğaziçi Yayınları. 1991.
- Ø BACANLI Hasan **Eğitim Psikoloji** Alkım Yayınevi İst.
- Ø YÖRÜKLÜOĞLU, Atalay **Çocuk Ruh Sağlığı**, T.t.K Basımevi, Ankara.
- Ø ERDEN Münire, Yasemin Akman, Arkadaş Yayınevi, Ankara, Ağustos, 2002.
- Ø TEMEL Fulya, Ayşe AKSOY, **Ergen ve Gelişimi**, Nobel Yayınları, 2001.
- Ø ÖNDER Alev, **Eğitici Drama Uygulamaları**, Morpa Yayınları.
- Ø SÖNMEZ Veysel **Eğitsel Şiirler** Ank 2003.